

Lugupeetud daamid ja härrad!

Sel suvel tähistasime 20 aasta möödumist sellest, kui meie kolm riiki *de facto* oma iseseisvuse taastasid. Kaksikümmend aastat. Selle aja jooksul on üles kasvanud terve uus põlvkond, kes pole pidanud päevagi nõukogude võimu all kannatama, terve põlvkond, kelle jaoks elu iseseisvas Leedus, iseseisvas Lätis või iseseisvas Eestis on ainus reaalsus. Nemad ei leia meie oleviku jaoks vabandusi minevikust, mida nad ei ole kunagi kogenud.

Pealegi pole neil ka mingit vajadust vabandusi otsida. ÜRO Arenguprogrammi inimarengu aruanne kolme Balti riigi kohta kajastab edulugu. Muidugi on meie vahel erinevusi, aga ärge laskem end kõrvale juhtida sellel, mida Sigmund Freud nimetas väikeste erinevuste nartsissismiks. Iga riik on teinud midagi paremini ja midagi vähem paremini kui teised kaks. Tähtis on näha üldpilti: iseseisvuse taastamisele järgnenud kahekümne aasta jooksul oleme kasutanud enesemääramisõigust ja pidanud kinni vastutustundlikust finantskäitumisest. See on aidanud meil rajada hästi toimivad rahvusriigid, mis põhinevad demokraatial, õigusriigi põhimõttel ja inimõiguste austamisel. Arvestades nii vastutustundlikku eelarvepoliitikat, demokraatiat, õigusriigi põhimõtet kui ka inimõiguste austamist, võime ilma vältstagasihoidlikkusest tõdeda, et kõigi nende hulgas, kes olid kunagi Nõukogude Liidu nime all tuntud miasmidest mürgitatud, oleme meie ainukesed, kes seda on suutnud.

Oleme ka üle seitsme ja poole aasta olnud Euroopa Liidu ja NATO täieõiguslikud liikmed, vähemalt *de jure*, kui mitte *de facto*. Teisisõnu oleme enam kui kolmandiku taasiseseisvumisele järgnenud ajast olnud osa kahest Euroopa julgeoleku ja heaolu tugisambast.

Aga täna, kui silmapiirile on kogunemas tormipilved – mitte ainult sõna-sõnalt, vaid ka laiemas mõttes –, seisavad mõlemad sambad, nii NATO kui ka Euroopa Liit, raskuste ees ning nende tulevik on ebaselge ja tume. Oma tänases kõnes tahaksin rääkida nendest valdkondadest, mis Balti Assambleed ja Balti riikide koostööd kõige rohkem puudutavad.

Head kuulajad!

Üks põhiküsimus on siseturu funktsioneerimine. Ilmselgelt peitub ELi riikide majandusedu ühtses turus. Sellega nõustuvad isegi ELi suhtes kõige skeptilisemalt meelestatud liikmesriigid. Aga praegu, kui me kõik tunneme muret Euroopa majanduse pärast, näeme hoopis seda, kuidas niinimetatud “vanad” ELi liikmed keelduvad ühtse turu nimel pingutamast ja klammerduvad selle asemel neile antava riigiabi külge.

Sedalaadi riigiabi tuntakse kui ühist põllumajanduspoliitikat (ÜPP). *Ühine* on see siis, kui olete üks niinimetatud *vana* *dest* liikmesriikidest.

Peaksin ehk ütleva, et järgmise finantsperioodi alguseks oleme meie, Balti riigid, olnud ELis sama kaua, kui Rootsi, Soome ja Austria olid seal olnud ajani, mil *meie* ELiga liitusime. Aga mitte keegi, ma rõhutan, *mitte keegi* ei nimetanud neid 2004. aastal uuteks liikmeteks. Neid koheldi võrdsetena alates esimesest ELi kuulumise päevast, ning seda tehti nii eelarve- kui ka personaliküsimustes. Paistab, et meie, baltlased, oleme avastanud igavese nooruse saladuse: meil on ikka veel väga vähe kõrgemate ametnike kohti komisjonis, nõukogus ja välisteenistuses ning praeguste plaanide kohaselt jääb ÜPP uusi liikmesriike diskrimineerima kuni 2028. aastani. See on siis 24 aastat pärast meie ühinemist. Ikka veel uued...

Aga asi pole selles. Asi on ühtses turus. See ei toimi. Õigemini toimib ELi ühtne turg nagu vanade liikmete proteksionistlik kartell. Ühtsel turul maksavad traktorid ja kombainid, väetis, diislikütus ja pestitsiidid, seemned ja kariloomad igal pool põhiliselt ühepalju. Selles mõttes toimib ühtne turg igati hästi. Kõik talunikud peavad sama palju maksma.

Millegipärast aga saavad talunikud vanades liikmesriikides kolm korda, mõnes ELi riigis isegi kuus korda suuremaid toetusi kui meie talunikud. Kui see ei ole rikastele riikidele antava abi groteskne vorm, siis ma ei tea, mis see on. Põhimõtteliselt tähendab see, et vabaturul põllumajandustooteid müües võivad „vanad”, s.t rikkad riigid oma kauba poolmuidu maha müüa. Jah, *poolmuidu*.

Kindlasti mäletate, kuidas me kuulsime vaevu varjatud rassismi ELis levivates süüdistustes, et

madalamate palkadega Ida-Euroopa tegeleb sotsiaalse dumpinguga. Muidugi oleksime võinud käituda nagu nii mõnedki „vanad liikmesriigid”, keda me praegu või tulevikus tagasi jalule peame aitama, ja laenuvõtmisega oma sissetulekuid kunstlikult suurendada. Aga siis oleks see segadus, millesse me „vanade liikmete” laenuvõtmise ja vastutustundetu finantskäitumise tõttu nüüd sattunud oleme, veelgi suurem.

Praegu õigustatakse kolme- kuni kuuekordset vahet uute liikmesriikide põllumajandustootjatele tehtavates otsemaksetes põhjendamatu argumendiga, et meie palgad on väiksemad. *Kas tõesti?*

Isegi kui tööjõukulud meie põllumajanduses on

pool

sellest, mis nn vanades liikmesriikides, moodustavad need kulud ikkagi 10–15% põllumajandustoote omahinnast. Arvutagem veel natuke. See tähendab, et siinse ja „vanade riikide” toodangu omahinna vahe on seitse ja pool protsenti. Sellest suurem toetuste vahe ei tähenda muud kui turumoonutust või otsemini öeldes dumpingut.

Ja siis veel see teine kaheldava väärtusega ja omakasupüüdlik argument, millega „vanad liikmesriigid” oma proteksionistlikku dumpingupoliitikat õigustavad: idas on meie maa odavam. Loomulikult on see vastuolus ÜPP põhialusega – eesmärgiga hoida alles traditsioonilist maaelu.

Kui see on nii traditsiooniline, siis maa hind on juba olemuselt marginaalne. See osteti kaua aega tagasi märksa odavamalt, kui põllumajandusmaa siin täna maksab. Seal, kus maa hind on kõrge, on selle põhjuseks just suured otsetoetused. Maa on rohkem väärt tänu iga hektari kohta makstavatele otsetoetustele ja asjad on arenenud juba nii kaugemale, et Eesti talunikud ei jõua enam maad osta, vaid peavad seda rentima.

Lühidalt öeldes, jätkuva diskrimineerimise õigustuseks kasutatavad argumendid on intellektuaalsel tasandil tühi jutt – need pole muud kui alusetud väited ahnuse ja proteksionismi põhjendamiseks.

Aga meie, „uued liikmesriigid”, oleme finantspoliitiliselt vastutustundlikud maad, mitte arutult raiskavad ja ahned dumpingutegijad, kes teavad väga hästi, et praeguste säästueelarvete tingimustes ei ole ELil võimalik veel rohkem raha kulutada. Lahenduseks on *mitte* suurendada meile tehtavaid makseid. Me teame, et see pole võimalik. Lahendus on lihtne: et ühtne turg toimiks ilma varjatud riigiabi või dumpinguta, peaksime ÜPP toetusmäärasid *vähendama*

selliselt, et meile kõigile kehtiksid võrdsed reeglid. Mitte mingid veidralt moonutatud reeglid, kus rikastele makstakse rohkem, et nad saaksid vaeste vastu dumpingut kasutada.

Lugupeetud kuulajad!

Ülaltoodud probleemid puudutavad tõepoolest *kõiki* niinimetatud uusi liikmesriike, ajal, mil on algamas meie kaheksas aasta ELis. Nüüd aga sooviksin keskenduda kolmele ainult Balti riike puudutavale teemale, kus vastutus ja ebaõnnestumise korral ka süüdistused langevad üksnes meie endi õlgadele.

Need kolm teemat on Balti riikide koostöö 20 aastat pärast taasiseseisvumist, tänased uued piirkondliku koostöö vormid, milles osaleme oma regiooni täieõiguslike ja vastutustundlike liikmetena, ning meie vastutus omaenda julgeoleku eest.

Alustan Balti riikide koostööst. Kaksikümmend aastat tagasi piisas meie koostöö ja ühise tahte näitamiseks sellest, kui hoidsime kätest kinni ja laulsime „*Lietuva, Latvija, Igaunija*”. Ausalt öeldes polnudki meil eriti midagi muud näidata. Olime äärmiselt vaesed ja meie tulevik oli ebaselge. Suur osa, kui mitte enamik lääneriikidest pidasid meid kahtlasteks ja ajutisteks nähtusteks. Kuulsime igasuguseid ebameeldivaid ja halvasti varjatud rassisminoodiga ütlemisi meiesuguste tagurlike inimeste seas levinud „igivana suguharudevahelise vihkamise” kohta. Meid okupeerinud võõrriigi väed olid ikka veel meie maal. Meie esmatähtis eesmärk oli ellu jääda. Siis tahtsime, et meid võetaks tõsiselt. Et meid aktsepteeritaks. Mõelge vahel nende aegade peale. Oleme unustanud, kui halvad need olid.

Nüüd aga näitab ÜRO Arenguprogrammi inimarengu aruanne, et me oleme ELi kolm kõige vastutustundlikumat liiget. Meie tahe viia läbi reforme, teha raskeid otsuseid ja vältida lihtsaid, kuid pikemas plaanis hukatuslikke ja vastutustundetuid lahendusi on tekitanud kadedust nii Euroopas kui ka kaugemal. Ellujäämine ei ole enam kahtluse all. Kõik mõistavad, kui tõsiselt me asju võtame. Ka aktsepteerimine pole probleem.

Kaksikümmend aastat hiljem ei vaja me Balti koostööd selleks, et end kuuldavaks teha. Me vajame seda oma kodanike pärast – et teha nende elu paremaks. Aga selline koostöö ei nõua käest kinni hoidmist ega laulmist, vaid reaalselt panust, mida mõõdetakse rahas, ei milleski muus. Koostöö näitaja ei ole enam meie suutlikkus end vabaks laulda, vaid see, kui palju me

soovime maksta.

Transporditaristu on kõige silmatorkavam näide sellest, mille poolest Ida-Euroopa ikka veel Lääne-Euroopast suuresti erineb. Kui vaatate kaardil Euroopa maanteid ja raudteid, siis näete, et raudne eesriie kulgeb peaaegu sama joont mööda nagu kakskümmend aastat tagasi. Ühel pool on mõlemaid teid arvukalt, teisel pool aga tublisti vähem. Ainult Saksamaa idaosa näeb nüüd välja samasugune nagu läänes.

Oleme muidugi ülejäänud Euroopaga ühendatud. Meid ühendavad vaimsus ja samad väärtushinnangud ning pühendumine demokraatialle, õigusriigi põhimõttele ja inimõigustele. Meie õigussüsteemid on juba ammu ülejäänud ELi süsteemiga ühtlustatud. Aga ebapiisava transporditaristu tõttu oleme füüsiliselt ikka veel eraldatud.

ELi abiga saaksime selles vallas paljugi ära teha. Üleeuroopaline transpordivõrk on üks tähtsamaid arenguvaldkondi, milles kolm Balti riiki peavad osalema. ELi abist – kuni 85% vajaminevast rahast –, s.t üleeuroopalise transpordivõrgu rahastamisest ei piisa. Ka meie ise peame maksma, nagu meiesugustele täiskasvanud riikidele kohane. Peame maksma projektide eest, mis on kõigi kolme riigi jaoks eluliselt tähtsad, projektide eest, mis ühendavad meid Varssavi ja Berliini, Viini ja Prahaga. Siis saaksid meie kodanikud sama vabalt ringi reisida nagu nimetatud pealinnade elanikud ning meie kaubad jõuaksid kiiremini ja paremini nende turule.

Selles valdkonnas on Eesti seisukoht täiesti selge: Euroopa Liidu raames toimuva Balti riikide koostöö proovikivi on meie tahe maksta piiriülese transporditaristu eest. Kui kas või üks kolmest riigist otsustab selles valdkonnas koostööst loobuda, variseb kogu projekt ka ülejäänud kahe jaoks kokku. Alternatiive meil ei ole. Tegelikult oleks alternatiiv see, et Balti riikide koostöö pole muud kui vaid sõnakõlks. Kui see nii on, siis peaksime arusaama kolme ühtse Balti riigi ideest muutma. Kohe, kui ühised prioriteedid tahaplaanile jäetakse, hakkab iga riik vaid oma huvide eest seisma, ja kes saaks seda neile ette heita?

Head kuulajad!

Teine teema, millel sooviksin peatuda, on piirkondlik koostöö: Põhjamaade ja Balti riikide koostöö ehk NB6 Euroopa Liidus, NB8, kuhu peale NB6 riikide kuuluvad ka Island ja Norra, kes ei ole ELi liikmed, ning Läänemere strateegia, millega on ühinenud kõik Läänemere-äärsed ELi

liikmesriigid, s.t NB6 ning lisaks Poola ja Saksamaa.

Need kolm piirkondliku koostöö vormi ja kindlasti ka teatud lõimitus selleks, et meie sõnal ELis rohkem kaalu oleks, on meile eluliselt tähtsad. ELi kuuluvate väikeriikide jaoks on NB6 koostöövorm ülimalt tähtis, sest see aitab meil ennast Euroopa Liidu Nõukogus kuuldavaks teha, eriti kui näeme, kuidas Euroopa Komisjon, mis on tavapäraselt olnud väiksemate liikmesriikide toetaja, üha enam otsuste tegemisest kõrvale jäetakse ning valitsuste otsuste osakaal aina suureneb. Tegemist on üsnagi häiriva suundumusega, mille peale väikesed ELi liikmesriigid peaksid rohkem mõtlema, aga kohalikul, see tähendab piirkondlikul tasandil on meil olemas üks foorum ja koostöövorm, mille abil me saame oma seisukohad kuuldavaks teha. Peale selle näitab pilk NB6 riikide üldistele seisukohtadele ja hoiakutele, et me pole mitte pelgalt üks piirkond, vaid suhtume ühtemoodi ka reformidesse ja vastutustundlikku finantskäitumisse.

Kuuldes aina sagedamini, kuidas räägitakse kahekiiruselisest Euroopast, mille tuumiku moodustab 17-liikmeline Euroopa Liit ehk eurorühm, hämmastab mind alati, et kuus Põhjamaad ja Balti riiki, kellest kaks kuulub euroalale ja neli mitte, on oma hoiakutes ja valikutes palju sarnasemad kui terve euroala ise. Kõik kuus riiki pooldavad mõistlikku kulu- ja laenupoliitikat ning kõik kuus on näidanud valmisolekut reformideks. Meie, kes me neist kuuest kuulume euroalale, peame tagama, et 17-liikmeline EL ei eiraks meie naabrite ühiseid huve. Loomulikult loodame siin Eestis, et 17-liikmelisest EList saab 19-liikmeline ja 21-liikmeline EL, et ka Läti ja Leedu, nagu ka Rootsi ja Taani leiavad oma koha euroalal, millest on praegu saamas ELis veelgi tähtsam otsusetegija.

NB8 on veidi laiem piirkondlik rühm, kuhu kuuluvad ka riigid, kes ELis ei ole, aga kellel on paljudel teemadel ühesugused seisukohad. NB8 esindab ühiseid väärtusi, nagu ise hakkama saamine ja vastutustundlikkus. NB8 hulka kuuluvad ELi liikmed peavad ka oma Norra ja Islandi kolleegide eest seisma.

Lõpetuseks tahaksin rõhutada, kui tähtis on Läänemere strateegia, esimene Euroopa Liidu makropiirkondlik poliitikavaldkond, mille põhjal on juba koostatud ka Doonau strateegia. Olgem ausad, on mitmeid valdkondi, kus meie siin Läänemere kallastel sooviksime lõimuda rohkem kui teised euroliidu osad, olgu see siis teenuste vaba liikumine, bürokraatia lihtsustamine, piiriülene koostöö, transpordi- ja energiataristu. Läänemere strateegia on üks neist koostöövormidest, mis aitavad meil vastu pidada Euroopat järgmisel aastal ähvardavatele tormidele. Kutsun kõiki valitsusi üles Läänemere strateegiasse täie tõsidusega suhtuma.

Kallid kuulajad!

Lõpetuseks lubage mul rääkida NATOst, meie ühisest julgeolekustruktuurist ning institutsioonilisest ja lepingulisest seosest Ameerika Ühendriikidega. Me tegime NATO liikmeks saamise nimel kõvasti tööd ja ületasime väga suuri takistusi. Nende tõsidus meenus mulle taas mõni päev tagasi, kui president Medvedev lausus – mitte üks, vaid kaks korda –, et Venemaa astus kolm aastat tagasi Gruusiaga sõtta selle pärast, et hoida ära NATO laienemine.

Varem välja öeldud põhjus – sekkumine oma rahvuskaaslaste kaitseks – osutus vaid kattevarjuks. See oli puhtakujuline agressioon geopolitilistel põhjustel.

Meie, kolme Balti riigi puhul, läks võitlus NATO liikmestaatuse vastu leebemalt. Paljud meie praegused liitlased olid meie ühinemise tulihingelised vastased, sest nad polnud kindlad, kas meist saavad neile head liitlased ja kas meie liikmestaatus ei kahjusta mitte nende suhteid Venemaaga.

Hirm selle pärast, et rikutakse suhted Venemaaga, osutus alusetuks. Saksamaa ja Prantsusmaa müüvad Venemaale rohkem kaupa kui kunagi varem, sealhulgas relvi. Aga lubage mul esitada palju valusam küsimus: kui head liitlased me siis ikkagi oleme? Kas me teeme seda, mida lubasime? Mäletan, mida üks meie suuremaid toetajaid ja üks NATO laienemise arhitekte, praeguseks juba manala teele läinud Ron Asmus mulle ütles: tema sõnul oli üks USA peamisi vastuväiteid meie ühinemisele see, et pärast liikmeks saamist muutume samasuguseks nagu asutajaliikmed ja lihtsalt unustame oma lubadused anda allianssi oma panus; et meie lubadused olla julgeoleku loojad, mitte tarbijad osutuvadki vaid lubadusteks.

Olukord pole just roosiline. Ajal, mil USA üha rohkem Euroopast eemaldub ning Vaikse ookeani piirkonnale ja Aasiale keskendub, ajal, mil ametist lahkuv kaitseminister Robert Gates on hoiatanud, et USA toetus Euroopale on vähenemas, sest viimane ei soovi kaitsevaldkonda panustada, ajal mil meie siin Balti riikides loodame, et liitlased kaitsevad meie õhuruumi, millesse, nagu me teame, püütakse tungida aina sagedamini, ei maksa kõik meist seda, mida me maksta lubasime.

See ei kõlba kuhugi. Meil ei sobi öelda, et ka teised ei kuluta kaitsele kaht protsenti oma SKTst. Need meie hulgast, kellel on kodus lapsed, teavad ju küll, et kui lapsed väidavad, et „teised

teevad ju nii”, ei aktsepteeri me seda õigustusena. Pealegi pole meie teised. Teiste õhuruumi ei tungita pidevalt sisse, sest nende õhuruum piirneb nende liitlaste, teiste NATO liikmete omaga. Meil on NATO liikmetest ühine õhuruumi piir vaid üksteise ja Poolaga.

Meil on oma NATO liitlaste toetus, kuid mitte kindel lubadus jätkata meie õhuruumi turbega vaid 2018. aastani. See tähendab järgmist kuut aastat. Ei ole just alati lihtne meie NATO liitlasi osalema saada.

Teisisõnu, me peame oma lubadusi pidama. Kõik kolm Balti riiki räägivad igal võimalusel oma muljetavaldavast majanduskasvust. Ülejäänud Euroopat ületavast kasvumäärast rääkimine ei ole veenev ega ka tõepärane, kui see kasv ei kätke endas tõsist pühendumist kaitseküsimustele. Eestis jõuavad kaitsekulud kahe protsendini SKTst 2012. aastal. Kui me selle asemel kulutaksime ühe protsendi või veelgi vähem, võiksime kiidelda isegi suurema SKT kasvuga. Aga see poleks aus ja me murraksime oma lubadusi.

Me ei täidaks oma kodanike ees kohustust tagada neile piisav julgeolek ja kinnitaksime, et neil, kes meie liikmeks võtmissa kahtlevalt suhtusid, oli õigus.

Daamid ja härrad!

Võtaksin oma jutu kokku tõdemusega, et kahekümneaastane on täiskasvanu. Selles vanuses inimestele ei andesta me samu vigu mida kaheaastastele. Eeldame, et kahekümneaastane järgib reegleid ja täidab seadusi ning peab ennast ise üleval. Vähemalt juhul, kui see kahekümneaastane eeldab, et teda koheldakse täiskasvanuna.

Sama kehtib riikide kohta.